

KEITH ROBBINS

REGIONALIZMUS A MODERN NAGY-BRITANNIÁBAN A „STRATHCLYDE-I RÉGIÓBÓL” NÉZVE

A „régio” és a „nemzet” a modern brit történelemben, sok más társadalom történetéhez hasonlóan, kényszeredetten áll egymás mellett. Amint bizonyos kiderül majd a konferencia vitái nyomán, a „régio” meghatározására nincs egyedüli és vitathatatlan módszer. A földrajzosok jó ideje küszködnek a fogalommal, de nem jutottak olyan eredményekre, melyek a maguk nemében egyetemlegesen elfogadhatók lennének. Ilyen körülmények között aligha meglepő, hogy a történészek hálásak a többi tudományág minden tisztázó erőfeszítéséért, ám azok képtelennek bizonyultak valamennyire is világos meghatározásokat vagy fogalmi kereteket nyújtani.

A nehézségek egyike részben nyelvi természetű. A „régio” kifejezés használata az angolban számos összefüggésben igen megszokott, de történetileg nem éltek vele a helyi önkormányzat nyelvében. Valójában ez kizárólag azoknak a változásoknak az eredményeként jelent meg, amelyek Nagy-Britanniában a helyhatóságok húsz évvel ezelőtti újjászervezése során a nemzetnél kisebb egységek határait és közigazgatási hatalmát érintették. Elsőként ekkor jelent meg, akkor is csak Skóciában, a „régio” fogalma. Az Egyesült Királyságon belül egyedül Skóciában illették az új egységeket a „régio” kifejezéssel, ezzel együtt eltörölték a „grófság” elnevezést. Így azután Glasgowról most azt mondják, hogy „Strathclyde régióban” fekszik. A „régio” kifejezés használata Skóciában azt aényt hivatott tükrözni, hogy a helyhatóság ezen új területei általában nagyobb kiterjedésűek, mint a korábbi „grófságok” bármelyike, az új szónak tehát kifejezésre kell juttatni ezt a változást. Angliában és Walesben, ahol ezzel egy időben szintén döntő változásokra került sor, nem vezették be a „régio” elnevezést. A helyhatóság és a közigazgatás új egységeit továbbra is „grófságok”-nak hívják e területeken. Többnyire még azokban az esetekben is megőrizték a régi grófsági elnevezéseket, amikor a területi kiterjedés egyébként módosult. Más esetekben azonban az egy vagy több korábbi grófságból kialakított új területi egységek számára új grófság elnevezéseket találtak ki.

Nem kizárt, hogy ez a struktúra a központi kormány jóvoltából megint csak átalakult avégett, hogy megteremtse a helyhatóság „megfelelő” rendszerét. Nem akarom próbára tenni az olvasó türelmét azzal, hogy belemerülök a brit helyhatóság finanszírozásának problémáiba. Az a tény azonban, hogy a jelenlegi kormány látszólag elkötelezte magát az „új” struktúrák újragondolása mellett, kifejezetten utal a „központinál alacsonyabb” egységek körülhatárolásának nehézségeire. Hiszen a kulturális, a történelmi, a kereskedelmi és a topográfiai, hogy néhányat megnevezzünk a tényezők sorából, meghatározók gyakran eltérő irányba mutatnak és különböző választ adnak arra a kérdésre, hogy mi a régió? Bebizonyosodott, a két évtizeddel ezelőtt alkalmazott megoldások elégtelenek a mai igények és önmeghatározások kielégítésére, ezért kell mindent újrakezdeni, feltehetően visszafogott várakozás és a régmúlt terhes öröksége iránti nagyobb tisztelet jegyében, mint

Számunk első három tanulmánya elhangzott előadásként az Angol-Magyar Történész Vegyesbizottság ülésén 1991 nyarán.

történt az előző alkalommal. Borúlátóak vagyunk ugyanakkor abban, hogy kialakulhat valamilyen általános egyetértés arról, mi az, ami az Egyesült Királyságban ténylegesen „régiónak” számít.

Skóciában kiderült, hogy a hivatalos „régiónak” rendszerint nem voltak képesek olyan térségekké válni, melyekkel kész az érintett népesség azonosulni, annak ellenére, hogy az eredeti javaslatokat módosították (pl. a „Fife” régió létrehozásával) azért, hogy figyelembe vehessék a kulturális és történelmi tényezőket. A legnyilvánvalóbb eset talán a strathclyde-i. Ez Skócia legnagyobb, legnépesebb régiója, amely nemcsak Glasgow számottevő konurbációját (agglomerációját) öleli fel, de nagyon eltérő etoszú, különféle történelmi és mai tapasztalatokkal rendelkező falusi területeket és szigeteket is magában foglal. „Strathclyde”-ot nem azért hozták létre, mert az itt élő emberek úgy érezték, hogy tapasztalataik és érdekeik közössége folytán elkülönülnek Skócia többi „régiónak”-jától (ami többé-kevésbé áll Skócia összes többi mai „régiónak”-jára is). „Strathclyde” lakói nem tudták a központi hatóságokkal népszavazás útján vagy bármi egyéb módon, miszerint „mi strathclyde-iek vagyunk és követeljük, vegyék tekintetbe különbözőségünket azzal, hogy területünk határain belül megerősítetik régóta táplált kulturális identitásunk, adják meg tehát nekünk a jogot a hatalom általános decentralizálására, hogy megteremthessük azt az intézményi struktúrát, mely kifejezi határozott érzésünket, hogy Skócia vagy az Egyesült Királyság bármely más régiójától különböző régió vagyunk.” Egyáltalán nem mondták ezt. Egy reggel egyszerűen arra ébredtek, hogy ők mostantól a „Strathclyde”-nak nevezett régióban laknak. Kevesen tudták közülük, hogy a múltban valaha volt egy terület, amit „Strathclyde”-nak hívtak. Annak a maroknyi embernek, aki ezt tudta, tudnia kellett azt is, hogy az Strathclyde kelta királyságának volt a neve. Ennek területe nem terjedt annyira északra, hogy elérje a mai Strathclyde-ot, az általa elfoglalt térség „Anglia” azon északnyugati részeire terjedt ki, melynek a jelenlegi grófságok közül a „Cumbria” nevű grófság felel meg. Sőt, az egy brit („P” kelta) királyság és nem skót/ír („Q” kelta) királyság volt. Nincs túl sok történelmi folytonosság e területen! Az új „Strathclyde régió” ténylegesen egészen más megfontolások terméke. Létezését komoly problémák kísérték ez ideig, mivel a falusi és a szigeti közösségek sérelmezik, hogy olyan régióba olvasztották be őket, melyet – ahogyan ők megítélik – a glasgow-i konurbáció szelleme határoz meg. A továbbélő, de hatalmában legyengített Glasgow Városi Kerület ugyanakkor sérelmezi Strathclyde régió túlzott befolyását. Ez a „régiónak” aligha lesz hosszú életű.

„Strathclyde”-ra irányítva a figyelmet az volt csupán a célom, hogy a regionalizmus problémáját – már ahogy én látom azt – egy helyi példán mutassam be, egy, az európai szárazföldtől északnyugatra elterülő viszonylag sűrűn lakott szigetcsoporton, amely sok évszázadon át ki volt téve a hódításoknak és a vándorlásoknak. E hatások sokrétű befolyása – „kelta”, római, angolszász, dán/norvég, normann – még ma, ezer vagy kétezer évvel később is megfigyelhető a brit szigetek közösségeiben. Láthatjuk magunk körül a sokféle múlt nyomait: a népi építészetben, a központi mag köré szerveződő (nucleated) települések előfordulásában vagy azok hiányában, a helynevekben, a különféle nyelvekben és nyelvjáráásokban, az eltérő vércsoportokban, hogy csupán néhány esetét említsem ennek a sokféleségnek. Orkneyből és a Shetland-szigetektől lefelé haladva Skócia északkeleti partvidékén a sakdináv múlt kísért bennünket; elérve Anglia délnyugati részét, Cornwall grófságot, a helynevek itt már kelta múltra utalnak, jöllehet a cornwalli kelta mint

élő nyelv már a 18. században elhalt. A Nyugati Szigetek „régio”-jától Skócia északnyugati partvidékén lefelé haladva, ahol a gael (skót kelta) még ma is beszélt nyelv, Anglia délkeleti részében, Kent grófságba jutunk, amely szokásszerűen az európai szárazföld felől érkező kulturális hatások első „befogadó állomása”. Haladhatunk nyugatról kelet felé Walesen és Anglián keresztül horizontálisan olyan grófságból indulva el, mint Dyfed és Gwynedd, ahol a walesi nyelvet ugyancsak beszélik, a nagyon különböző etosú angliai Kelet-Anglia felé tartva, ahol a camb-ridge-i egyetem egyes tagjaitól eltekintve ezt a nyelvet senki nem beszéli.

E történelmi sokféleség tényei vitathatatlanok. Senki nem állíthatja, hogy az a terület, amelyik a Nagy-Britanniából és Észak-Írországból álló Egyesült Királyságot alkotja, kulturálisan egyöntetű lenne. Magának az államnak a neve, ha lassan ismételtetjük, ki kell, hogy fejezze, milyen összetett ez az ország. Tudatában vagyok annak, hogy nincs mindenkinek a kisujjában a brit szigetek részletes földrajza, ezért nem is terhelem e tanulmányt példákkal és további illusztrációkkal. Hadd mondjak azonban néhány szót a régi Pembrokeshire grófságról, amely Wales délnyugati sarkában volt, ma pedig más walesi grófságokkal együtt Dyfed grófságát alkotja. Dél-Pembrokeshire-nek más az „atmoszférája”, mint Észak-Pembrokeshire-nek, amely főleg a normann/francia, az „angol” és a flamand hatásokat és betelepülést tükrözi az egyik oldalon, a vele szembeni walesi ellenállást a másik oldalon. A régi „grófság” kulturálisan s nyelvileg nem volt egységes, és évszázadokig meg lehetett – bizonyos fokig ma is meg lehet – mondani, hogy hol a határ a „grófságon” belül.

Elfogadhatjuk ennek a sokféleségnek a realitását, ám továbbra is bizonytalanok vagyunk a „regionalizmus” mint a társadalmi valóság szervező ereje tekintetében. Először is térjünk vissza kezdő mondatunkhoz és Strathclyde-hoz. Van-e „Nagy-Britannia és Észak-Írország alkotta Egyesült Királyság” (melynek lakói mindannyian „britek”), s melyen belül határozatlan kiterjedésű, számú és homogenitású „régión” található; vagy négy „nemzet” alkotja ezt a királyságot, melyek mindegyikében lehetnek is, nem is „régiónok”. A 20. század végén ez valójában a központi kérdések egyike az Egyesült Királyságban éppúgy, mint egész Európában.

Öröndetes tény, hogy a szigeteinkről szóló újabb történetírás legjavát hatalmában tartja az a törekvés, hogy e szigetek történetére mint *egészre* tekintsenek ahelyett, hogy „angolközpontú” orientációt kövessenek. Olyan középkorkutatókra gondolok ehelyütt, mint Rees Davis, Geoffrey Parrow vagy Robin Frame, akik kivétel nélkül fölöttébb érdeklődnek Wales, Skócia és Írország története iránt, az ő érdeklődésük azonban a „teljes sziget” történetére vonatkozik. A kora újkort illetően Conrad Russell és John Morill munkái is arra hívják fel a figyelmet, hogy helytelen az a korábbi beállítás, amely a 17. századi polgárháborút „angolként” határozta meg. A 19. századot illetően ilyen értelmű kutatásokkal próbálkoztam én is. Mostanában Hugh Kearney tett kísérletet a *brit szigetek* régen várt széles körű és időrendileg átfogó szintézisére, melyhez a „Négy nemzet története” alcímet társította.

Természetesen meglehetősen elterjedt az a vélemény, hogy „négy nemzet” és nem „négy régión” volt és van. Butaság lenne kidobni az ablakon ezt a nézetet kivált jelen rövid tanulmányomban! Afelől tépelődni, hogy mi vagy mi nem a nemzet – messze vezetne bennünket, jóllehet bizonytalannal meg fogjuk vitatni a problémát. E kérdéshez érdemben járulhat hozzá a történész, ugyanakkor közkeletű vélekedések és az előítéletek uralkodnak e területen, bármit tartunk afelől, hogy mik az objektív „tények”. Ha „négy nemzet” van ezeken a szigetekeken, akkor ki kell mondani, hogy

eltérő „nemzeti” tapasztalatok léteznek, melyekről a változó intézményi megnyilvánulások vagy azok hiánya tanúskodnak. Általában túl korainak tartják az „angol nemzet” létrejöttét – Henry Loyn professzor írt újabban érdekesen erről a folyamatról. Ugyanez a helyzet az angol állammal. A grófság/megye lokális egysége idejekorán kialakult és mint területi kategória nagyjából ugyanaz maradt évszázadokig, bár északon és nyugaton ott voltak a „határvidékek” és a „Marches” (Anglia és Wales, illetve Skócia határvidéke a középkorban – a fordított), melyek joghatósága bizonytalan volt. Az északi területek és a walesi határvidék (Marches) számára azonban külön „tanácsok”-at kellett létesíteni a dél-angliai székhelyű kormányban, de ezek hatásköre lecsökkent a kora újkorban. Angliának központosított politikai felépítése és egyetlen parlamentje volt. Sokat írtak a „grófsági közösségi” szellemről, az előljárók is elsősorban ezzel azonosították magukat, de az ilyen közösségek maguk sokféleségükkel alkották a nemzetet. Ebben az értelemben voltak régiók, ám vitathatatlanul *Anglia* régiói, és nem jutottak el oda, hogy félautonómiára tegyenek szert, vagy hogy valamilyen formában visszatérjenek az angolszász hét állam szövetségéig (heptarchy). Másfelől nemegy történész rámutatott, hogy Anglia konszolidációja nem keverendő össze az Anglia központi helyzetéről a középkori „angol” Angevin királyok fejében élő felfogással. Ezek a királyok nemegyszer többet törődtek „Franciaországban” fekvő birtokaikkal.

A „skót háborúban” felmerültek vitatott kérdések, akkor tehát, amikor az angol birodalom Skócia mai közepéig ért, vagyis a római „Britannia” *limes*-éig kiterjeszkedett. De a „skót nemzet” sikeresen elhárította a hódítást és megszilárdította a skót királyságot. Ám ez számos paradoxont is magában rejt. A fő ellenlábások – az „angolok” szemben a „skótokkal” – egyébiránt mindkét oldalon „normannok”-nak voltak tekinthetők. A skót királyságnak mindig több nehézsége adódott az angoléhoz képest, hogy életképes államot teremtsen. Aminek részben a viszonylagos gazdasági elmaradottság, ugyanakkor a földrajzi, kulturális és politikai sokféleség, a „gael” (skót kelta), a „dél-skóciai” (Lowland) és a „skandináv” vonások egymásmellettsége is oka volt. Az állam fennmaradt, de inkább volt az mindig is potenciálisan és ténylegesen széthúzó régiók laza konglomerátuma, mint Anglia. És dél felől mindvégig ott volt Anglia, mely fenyegetett, de mintául is szolgált. Ha megkockáztathatók egyáltalán ilyen merész általánosítást, a koronák szövetségétől (1603) a parlamentek szövetségéig (1707) Skócia tartós „identitásválságot” élt át, hiszen eldöntetlen maradt, hogy régió vagy nemzet; habár, mint már mondtam, ez a válság fennállt már a skót államiságot megelőző korokban. A szövetségről szóló törvény kitételei Skóciának többnyire inkább a „nemzeti”, mint a „regionális” vonásait hagyták meg, azaz olyan jogi, oktatási és egyházszervezeti rendszert, amely elütött mindattól, ami a „határtól délre” létezett. Ez azonban magyarázza azt is, hogy Skócia miért vált mind kérdésesebbé. A fokozatosan világméretűvé terebélyesedő angol birodalom egyik „tartománya”, netán régió volt (vagyis „Észak-Britannia szemben Angliával, vagyis „Dél-Britanniával”); vagy mégiscsak nemzet volt (feltételezve, hogy valaha egy tagból állt)? E téma változatai az immár közel három évszázad folyamán végtelen számúak mind a mai napig. A skótok ma is annak megfelelően különülnek el egymástól, hogy mennyire igénylik a nemzettudat a külön parlament helyreállítását, vagy hogy megvannak-e ilyen intézmény nélkül. Néhányan szeretnék a Skócia és Anglia közti eltéréseket a minimálisra csökkenteni, mások szeretnék azokat még szembetűnőbbé tenni. Hogy a nemzeti avagy a regionális perspektíva kerül-e inkább előtérbe, igaz csak részben maga is regionális

jellegű probléma. A kérdést bonyolítja, hogy „Skócia” részben a 18. és 19. század során változott gazdasági és társadalmi tekintetben.

Térjünk vissza a „Strathclyde régióhoz”. Glasgow mint nagyváros, bár volt neki középkori katedrális és egyeteme, méretében, népességének összetételét és foglalkozási struktúráját illetően átalakult. A számottevő ír bevándorlás megindulása (protestánsok és katolikusok egyaránt érkeztek Írország különböző részeiből) a múltbelitől nagyon elütő jeleget kölcsönzött a városnak. Azzal büszkélkedett, hogy „a birodalom második városa”. Glasgow a „skótok”, az „írek”, az „ír-skótok” és a „skót-írek” városának számított. Amennyiben egy „régión” központja volt, az a birodalomnak volt a régiója, vagyis Nagy-Britanniának, Skóciának, majdnem ebben a sorrendben. A birodalom lehanyaglása ugyanakkor „Nagy-Britannia” jellegének és a „decentralizálásnak” az azonnali újragondolásához vezetett. E vita részleteit nem mondhatjuk el itt, de végül is úgy tűnik, felemás módon a „Strathclyde régióban” oldódott meg. Ez – adott esetben – a skót nemzet régiójának, más esetekben a brit nemzet régiójának tekinti magát, s megint más alkalommal, különösen midőn Glasgow látta vendégül a „Kultúra európai városa 1991-ben” elnevezésű rendezvényt, „Európa” régiójának hitte magát. Európa ekkor nem annyira a „nemzetek Európája”, hanem a „régiónok Európája” értelemben került elő.

A walesi „nemzet” talán még bonyolultabb eset. Wales soha nem jutott el a reneszánsz államisághoz, mint Skócia. A szövetségi törvények, melyről e konferencián Dr. Roberts tart előadást, úgy tűnt, egyidőre legalábbis olyan helyzetet teremtettek, melyben „Wales” az egésznek, tehát Angliának és Walesnek együtt, azaz „Nagy-Britanniának” lett egyik régiója. Mégis Wales, de legalábbis jelentős területei olyan nyelvi és kulturális örökséget mondhattak a magukénak, melyet nem lehetett akként elintézni, mint az „angol modellt” egyik változatát (mint amilyen a „skót” – de természetesen nem a gael). A dolgot leegyszerűsítve, két folyamat hatását lehet érzékelni a 19. századi Walesszel kapcsolatban. Egyfelől tapasztalni a nyilvánvalóan elkerülhetetlen „regionalizálódást” – az angol nyelv mint a kereskedelem, a közügyek és a „civilizáció” elengedhetetlen nyelvének a terjedését, melyet a kelet-nyugati, az Anglia és Wales közötti, vagy az észak-déli érintkezésnek a főbb vasútvonalak által előmozdított fejlődése még hangsúlyosabbá tett, valamint az angol „telepesek” beáramlása, akik Wales délkeleti részeinek iparosodott vidékein vállaltak munkát. Másfelől azok a határozott erőfeszítések, hogy a térséget „nemzetiesítsék”, hogy „nemzeti egyetemet”, nemzeti könyvtárat alapítsanak, és egy sor további módon kidomborítsák, miszerint Wales nem régió, hanem nemzet. Még egyszer, Skóciához hasonlóan ez a kettősség él tovább. A 20. század politikai és közigazgatási tekintetben mindkét esetben meghozta Wales és Skócia tényleges „nemzeti” létét. Ma mindkét országnak vannak államtitkárai, akik bent ülnek a brit kabinetben, annak tág keretein belül „nemzeteik” érdekeit képviselve. Nincs rá egyéb okok, hogy ott legyenek, mint hogy bizonyos értelemben kivételes helyzetben vannak, vagy legalábbis kivételezettnek tűnik helyzetük más angol „régiónok” szemében, amelyek semmivel sem kevésbé drasztikus változásokon voltak kénytelenek átesni gazdasági életük alapjait illetően.

Mégis 1979-ben, amikor mód nyílt rá, hogy Skócia és Wales továbbra is megmaradva az állítólagos Egyesült Királyság keretei között külön parlamentet állítson fel magának, a két ország választópolgárai (egyedül nekik tették fel a népszavazás kérdését) nem szavazták meg kellő számban a javasolt törvényt; Walesben ugyanakkor jóval többen értettek vele egyet, mint Skóciában. Egymástól

eltérő magyarázatok adhatók az eredményt illetően, ám azok egyike annak feltételezése, hogy egyesek számára *Nagy-Britannia* régiójának lenni meglepően vonzó maradt annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben sok energiát fordítottak a „nemzeti” építmény megerősítésére és megújítására. Akár alátámasztották, akár nem, a „decentralizálást” gyakorta nem úgy vitatták, hogy a maga nemében mik lehetnek, vagy mik nem lehetnek az érdemei, hanem, hogy vajon az „első lépés”-e vagy sem a „függetlenséghez” vezető úton. Mind Walesben, mind Skóciában, más-más okokból és eltérő mértékben, az országokon *belüli* régiók aggódni kezdtek a „nemzeten” belüli jövőjük miatt. Wales esetében az a walesi/walesi és a walesi/angol feszültség formájában nyilvánult meg. Nemzet volt-e valójában Wales? Az alternatíva egyesek számára Wales mint a „kulturális sivatag”, vagy Wales mint a „kultúra sivatagja”. Az előző esetben Waleset mint Anglia regionális függvényét a kommunikáció mindinkább fölemészti (nem is szólva arról, hogy mind több angol érkezik Wales zöld és kellemes földjére). Wales a „kultúra sivatagja”-ként miközben intenzíven éli meg walesi mivoltát, gazdaságilag pang, nem tartván lépést „a modern világgal”. Ez a regionális/nemzeti dichotómia megoldatlanul hagyományozódik tovább.

Az iménti probléma szította feszültségek az Egyesült Királyságnak csak az eddigieken túli részén vezettek erőszakra. Itt természetesen Észak-Írországra utalok. Írország esetében újra szembetaláljuk magunkat a tanulmányban már tárgyalt kérdések mikrokozmoszával. Adott nézőpontból Írország még a brit szigetek egyik régiójának is tűnhetne, kulturálisan egyes vonatkozásokban elkülönülve egyéb régióktól, melyektől egyébként végeredményben nem üt el. „Írország”, melyet nem foglaltak ugyan el a rómaiak, a szomszéd szigethez hasonlóan szintúgy a „kelta”, az angol-normann, a dán, a „skót” keveredés produktuma, mégha ez más korban és eltérő mértékben következett is be. Az „Angliából” jövő és egy töredezett „bennszülött” struktúrára felülről ráépülő megszállás és hódítás megakadályozta, hogy egy, az angol/brit koronától független ír állam megjelenhessék. Ilyen körülmények között Írország, mint végső soron „regionális ország” tudott kialakulni, melynek angol/brit urai sem tudták jobban eldönteni, mint maguk a „bennszülöttek”, hogy Írország mint egész régió avagy (embrionális) nemzet volt-e; vajon gyarmatként avagy partnerként kell és lehet az országot kezelni. Növelte a nehézségeket, hogy az angol/brit korona ügynökei és megbízottai, feladataik ellátása során, zavaró módon „bennszülöttekké kezdtek válni”. A sziget etnikai és vallási összetettségét természetesen tovább fokozta az angliai és mindenekelőtt a skóciai betelepülés Észak-Írországba. Az 1800. évi ír egyesülési törvény, amely az országot Nagy-Britanniával egyesítette, úgy tűnt, megszilárdítja Írország „regionalizálódását”. Azok az írszági elemek, akik számára egyáltalán nem volt szűgyenlendő, hogy „Nyugat-Nagy-Britannia” polgáraivá lettek, üdvözölték a fejleményeket, ámbar háttérbe szorultak az erősödő ír „nacionalizmus” mögött. Számos nacionalista azt kutatta az ír nemzet ideáljában, ami képes összebékíteni a katolikusokat és a protestánsokat. Aktívan köreműködtek az ír nyelv gyors eróziójának feltartóztatása érdekében és arra törekedtek, hogy Írországot hibernalizálják az angol nyelv egyre növekvő uralmával szemben. Az efféle gondolatoknak komoly vonzereje volt, ha nem is számítottak általánosnak. Minél többször hangoztatták az ír nemzeti kívánságokat, annál inkább fény derült az írség nagy változatosságára. Azon képességük, hogy könnyedebben használják az angol nyelvet, mint maguk az angolok, nem volt olyan, amit egy George Bernard Shaw vagy egy Oscar Wilde fel kívánt volna adni. Sőt mi

több, „Ulster”, legalábbis az északkeleti protestáns többség nevében azt állította magáról, hogy még mindig brit és nem látta annak semmi gátját, hogy ezt a fajta írséget ugyanolyan alapokon egyeztesse össze az Egyesült Királyságban továbbra is fennálló tagságával, mint a többi tagállam. Az egyesülést szorgalmazók vezetői 1914 előtt elsőként nem is akartak külön és sajátos státust „Ulster” számára. Csak midőn világossá lett, hogy nem akadályozhatják meg az autonómia törvényt (Home Rule), és hogy Írország ama része, amely nyilvánvalóan vágyott rá, megkapja a dominiumi státust, az ulsteri protestánsok csak ekkor fogadták el a decentralizált parlamentet és „Észak-Írország” belső önkormányzatát. 1922-et követően egyedüli volt az Egyesült Királyságban, melynek formálisan is elismerték regionális különállását, kegyelettel megőrizvén külön közigazgatását, habár alárendelt helyzetben volt. Észak-Írországnak saját miniszterelnöke és kormánya volt, holott továbbra is küldött parlamenti képviselőket Londonba az Egyesült Királyság kormányzása céljából. A „régio” kifejezést ténylegesen mégsem használták. Az a kifejezés, amit a köznyelv a múltban és a jelenben is rendszerint használ, a „provincia”. Ebben az a paradox, hogy Észak-Írország nem „provinciája” az Egyesült Királyságnak (amely nem is használja a „provincia” terminust Nagy-Britanniában, kivéve amikor a „provinciákat”, lényegében a vidéket Londonnal, a nagyvárossal állítják szembe; és ez a kifejezés Nagy-Britanniában már kissé régimódinak is hat), ellenben Írországnak, négy „provinciája” van. A korabeli Észak-Írország azonban területileg nem esik egybe Ulster provinciával, mivel a kilenc „grófság” alkotta provinciából hatot foglal el.

Nincs rá idő és hely, hogy részletesen bemutassam az észak-ír kormány tevékenységét fennállásának fél évszázada alatt. De, hogy tömegmozgalom és erőszak körülményei vetettek neki véget, bőségesen bizonyítja, hogy bármik voltak is erőnei, mint rendszer képtelen volt kielégíteni az Észak-Írország területét benépesítő két „közösség” egyikét. Ez a megállapítás azonban nem több közhelynél. Ugyanennyire nyilvánvaló, hogy a helyébe lépő kormányzati rendszer sem sokkal „sikeresebb”. Az Ír Köztársaság és az Egyesült Királyság szuverén kormányai kitarotán birkóznak egy olyan problémával, melyet meg nem „oldhatnak”. Eközben hol elkeserednek, hol meg rokonszenveznek egymással. A köztársaság új nemzedéke és természetesen az ír történészek mértékadó iskolája egyáltalán nincs oda az 1916-os eseményekből fakadó ír nacionalizmus lecgyszerűsítő elképzeléseiért. A gael köztársaság – olybá tűnik – nem is kívánatos, de nem is valósítható meg. Ha valaha megszületik egy összír állam, annak el kell majd fogadnia, hogy északkeletnek, amely nagyon elütő hagyományokkal rendelkező régió, így vagy úgy méltányos és külön státust kell biztosítani. De soha nem jöhet létre az összír állam. Ahelyett a próbálkozás helyett, hogy Észak-Írországnak megtalálják a fejlett kormányzati formát vagy „hatalom-megosztást”, amely próbálkozás abbahagyható, az „integrációs” út a követendő. A szárazföldi Nagy-Britannia politikai pártjai működnének Észak-Írországnak, (ma a helyzet nem ez) és Észak-Írország népe, valamint politikusai – nem úgy, mint ma – teljes értékűen vennének részt az Egyesült Királyság politikai életében és kormányzatában. Észak-Írország „teljesen brit” régióvá válnék, olyanná tehát, ahol a kulturális sokféleséget anélkül tennék magukévá, hogy ez vég nélküli és végsősoron teljesíthetetlen igényeket szülne a térség „ír” vagy „brit” jellegét illetően. De nem történhet meg ez sem. Legfőljebb egyetlen alternatíva van, hogy az Ír Köztársaság és az Egyesült Királyság mint az anyanemzetre „igényt tartók” lemondanak erről a vitatott régióról, miután belcáfáradtak az embervesztésbe és a kiadásokba, melye-

ket a törvény és a rend látszatának, illetve a gazdasági infrastruktúrának a fenntartása kíván. Az Ír Köztársaságot elriaszthatja, hogy azt vegye magára, amit az Egyesült Királyság odahagy. A másik oldalon, Észak-Írország egymással harcban álló klikkjei és a „két közösség” eldönthetik, ha e pontra eljutnak, hogy nem kívánják magukat Dublinból kormányoztatni, vagy hogy valójában azokhoz az angol és walesi politikusokhoz hasonlítsanak, akik az Egyesült Királyság kabinetjében az észak-ír ügyekért felelős államtitkárok szoktak lenni (fontos, hogy megjegyezzem, miszerint *skóti* politikust egészen biztosan nem jelölnek erre a hálátlan posztra). Más szavakkal, a régió lakói a mély meghasonlás ellenére is egyfajta nemzetet alkottak; Ulster férfiai és asszonyai sem nem írek, sem nem angolok és nem is skótok.

E lehetőségeket felvázolva már túl is mentem a történész feladatkörén. Amit akartam az az, hogy a „regionalizmus”-nak az Egyesült Királyságban megfigyelhető paradox voltát illusztráljam. A „régió” és a „nemzet” közti feszültség, ami fő témám volt, mélyen a múltban gyökerezik. Jóllehet, Kearney professzor már hivatkozott könyvében használja a „négy nemzet” kifejezést, messzemenően hajlik arra, hogy elismerje, miszerint mindegyik „nemzet” a „régiók” garmadáját foglalja magába. Közülük nemegy több azonosságot mutat – gazdasági, kulturális, vallási tekintetben – más „nemzetek” régióval, mint nemzetének többi „régiójával”. Ő maga hívja fel a figyelmet arra tényre, hogy ezen csoportosulások közül számos nem is tekinthető állandónak, időben tartósnak, ami nagymértékben függ a kommunikáció módjától és eszközeitől. Érdemes emlékeztetni rá, hogy szigeti népek történetével van dolgunk, és hogy ami ma a számunkra határnak számít „Írország” és „Skócia” között, az évszázadokon át serkentette az érintkezést, melyet a hegyek és a mocsár egyébként határként megakadályoztak. Magyar barátaim, én most itt a tenger sajtós régiójáról beszélek.

Fordította: Gyáni Gábor